

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties
afdeling Hengelo / Oldenzaal



COLOFON

Redactie:

Harry de Jong

Redactieadres:

Abelenstraat 2a
7556 DT Hengelo
☎ (074) 291 7611

e-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

Verspreiding OdL:

André Bolt

Kopij:

Onder de Loep verschijnt 4 x per jaar, in maart, juni, september en december. De kopij voor de desbetreffende convocaties dient uiterlijk ½ maand voor het verschijnen in het bezit te zijn van de redactie. Kopij die te laat wordt ingeleverd zal in overleg met de auteur in een van de daarop volgende convocaties worden geplaatst.

Kopij dient uiterlijk 2 weken voor de verschijningsdatum binnen te zijn op bovengenoemd redactieadres via e-mail.

De redactie is continu op zoek naar kopij. Om interessante artikelen te kunnen plaatsen doen wij een beroep op uw creativiteit.

Voorbeelden:

- resultaten van (eigen) veldbiologisch onderzoek,
- verslagen van excursies (ook van andere afdelingen),
- waarnemingen,
- vakantieverslagen,
- commentaren en meningen,
- aardige verhalen,
- enzovoort.



Heeft u bij uw artikel afbeeldingen, dan gaarne meesturen. Indien mogelijk wordt dat dan bij het artikel afgedrukt.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de ingezonden stukken.

Afbeelding omslag:

Roze Pelikaan
(*Pelecanus onocrotalus*)

Foto's: Harry de Jong
(tenzij anders vermeld)

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties van de
Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging,
Afdeling Hengelo / Oldenzaal

INHOUD

VAN HET BESTUUR	1
NIEUWJAARSBIJEENKOMST	1
AGENDA	2
TERUGBLIK	3
EEN GROEN MONUMENT IN KLEIN DRIENE	7
HET BEGIN VAN HET EINDE VAN SALAMANDERS?	10
BOMENNIEUWS	11
WASPLATEN LANGS DE EUROPALAAN	12

De KNNV is opgericht in 1901. De afdeling Hengelo / Oldenzaal is opgericht in 1916. De vereniging stelt zich ten doel de bevordering van de natuurstudie, natuurbescherming en natuurbeleving. De ondertitel 'vereniging voor veldbiologie' benadrukt de rol van de natuurstudie.

Alle leden ontvangen het landelijk verenigingsblad NATURA. Leden van de afdeling Hengelo / Oldenzaal ontvangen daarnaast 4 maal per jaar het afdelingsblad ONDER DE LOEP. Het lidmaatschap van de KNNV (inclusief het lidmaatschap van de afdeling Hengelo / Oldenzaal) bedraagt € 30,- per jaar; gezinsleden betalen € 10,-

Betalingen d.m.v. machtiging of bankrekening

NL76 ABNA 0623 9775 91 t.n.v. Kon Ned Natuurhistorische Ver.

Een lidmaatschap loopt van 1 januari tot en met 31 december. Opzegging van het lidmaatschap uiterlijk 1 november bij de ledenadministratie van de afdeling. Voor meer informatie kunt u terecht bij de secretaris (zie onderstaand adres).

Bestuur van de afdeling Hengelo / Oldenzaal:

♦ Voorzitter

Wytze Boersma

Zwaluwstraat 34, 7491 CX Delden, ☎ (074) 3762711

E-mail: wytze.boersma@hetnet.nl

♦ Secretaris

Jan Zwienenberg

Hengelose Esstraat 19, 7556 EA Hengelo, ☎ (074) 2423975

E-mail: j.h.zwienenberg@ziggo.nl

♦ Penningmeester (en ledenadministratie)

Jan Weernink

Landmansweg 102a, 7556 LZ Hengelo, ☎ (074) 2422448

E-mail: weernink39@gmail.com

♦ Natuurhistorisch Secretaris

Bert Oude Egbrink

Adamsweg 8, 7553 KM Hengelo, ☎ (074) 2434340

E-mail: ag.oudeegbrink@hetnet.nl

♦ Bestuurslid en lezingen

Annette Ros

Venusstraat 111, 7557 WS Hengelo, ☎ (074) 2918668,

E-mail: annetteros8@gmail.com

♦ Bestuurslid, redactie `Onder de Loep` en Webmaster

Harry de Jong

Abelenstraat 2a, 7556DT Hengelo, ☎ (074) 2917611,

E-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

♦ Website: <http://hengelo-oldenzaal.knnv.nl>

Van de bestuurstafel

Nu we de eerste nachtvorst van het seizoen hebben gehad kijk ik even terug en vooruit.

In de zomer kwam het bericht dat het met de natuur ietsje pietsje beter gaat. Dit is een positief bericht al moet je goed kijken wat nu de verbeteringen zijn en wat nog niet. Als je de laatste weken de berichten in de media volgt, hoor je dat de natuur nog steeds onder druk staat. Zie de geluiden van de "boeren organisaties" in het dal van de Mosbeek. Hoezo, dat het met de natuur beter gaat!

Afgelopen maand hebben wij, afgevaardigden van de besturen van IVN en KNNV een kennismaking gesprek gehad met de wethouder, Marcel Elferink van de gemeente Hengelo. Wij hebben onze zorg uitgesproken over de versnippering van de natuur taken binnen de gemeente. Organisatorisch klopt het wel, maar door de opsplitsing van de taken bestaat de mogelijkheid dat de prioriteiten anders worden gelegd en dat de natuur hiervan de dupe wordt. Ook hebben we extra aandacht gevraagd voor het uitvoeren van de natuurvisie van het Weusthag park en om de monumentale bomen op de stadsplattegrond zichtbaar te maken. Op beide zaken hebben we al een positieve reactie ontvangen

Op landelijk niveau hebben de besturen van IVN en KNNV de intentie uitgesproken om samen op weg te gaan naar een nieuwe organisatie. Hoe de nieuwe organisatie er uit gaat zien is nog niet bekend. Binnenkort komen de besturen bijeen om een routeplan en tijdschema te bespreken. Wat dit precies betekent op afdelingsniveau moet nog in kaart worden gebracht. We hebben nu al regelmatig contact en werken al op bepaalde terreinen samen met IVN afd. Hengelo. Volgend jaar zal er hierover meer duidelijkheid komen. De veldbiologie zal, wat mij betreft een belangrijke plek moeten houden.

In januari 2015 hebben we weer onze traditionele nieuwjaarsbijeenkomst, zie verder op in deze onder de loep. Wij gaan er vanuit dat hiervoor voldoende belangstelling is om onder genot van een drankje en een hapje wetenswaardigheden met elkaar te delen. Ik zie dit als een belangrijke bijeenkomst van onze afdeling waar iedereen aan kan deelnemen. Bij deze wens ik iedereen prettige feestdagen, een goed begin en een goede gezondheid voor het nieuwe jaar.

Namens het bestuur,

Wytze Boersma

Nieuwjaarsbijeenkomst

Datum: zaterdag 24 januari 2015
Tijd: 14.00 uur tot ca. 21.00 uur

Plaats: Café restaurant "De Zevenster"
Haaksbergerstraat 123
7554 PA Hengelo

Evenals in voorgaande jaren houden we ook deze keer onze nieuwjaarsbijeenkomst in Café Zevenster, de locatie is ons goed bevallen.

Het programma is in grote lijnen als volgt:

- 14.00 uur ontvangst met koffie en krentenwegge
- 15.00 uur rondwandeling voor de mensen die nog goed te been zijn of anders gewoon een gezellig samenzijn ev. met spelletjes.
- 17.30 uur stamppotmaaltijd.
- 19.00 - ca. 21.00 uur presentatie van digitale foto's van onze leden

De kosten, inclusief maaltijd zijn 17.50 euro p.p.

Wij hebben een minimum aantal van 15 deelnemers nodig om deze activiteit door te laten gaan.

In verband met de reservering bij de Zevenster moet u zich **voor 3 januari** hebben aangemeld bij Annette Ros.

Aanmelding bij voorkeur per e-mail: annetteros8@gmail.com of eventueel per telefoon: 074-2918668

Excursies

Het gebruikelijke verzamelpunt is (tenzij anders aangegeven) aan de **Boerhaavelaan te Hengelo** op het parkeerterrein naast huisnummer 146 (is richting Borsthuis). Ieder wordt vriendelijk verzocht zo veel mogelijk met de auto te komen zodat er genoeg plaatsen zijn voor hen die niet over een auto beschikken.

De excursies zijn **veldbiologische excursies**. Voor inlichtingen kunt u contact opnemen met de coördinator van de excursie. Indien van toepassing wordt ook het **verzamelpunt ter plekke** aangegeven voor degenen die hier rechtstreeks naar toe willen.

In dat geval wordt u **verzocht** zich de dag tevoren **te melden** bij de excursieleider dat u hier gebruik van maakt.

Lezingen / vergaderingen

De gebruikelijke plaats waar lezingen / vergaderingen worden gehouden (tenzij anders aangegeven) is het Buurthuis "t Lansink" aan de Twijnstraat 8 te Hengelo.

Indien er belangstelling is voor "meerijden met anderen" bij een lezing 's avonds: neem even contact op met een van de bestuursleden (zie colofon).

Lezingen afd. Enschede

De lezingen van de afd. Enschede vinden plaats in het museum `de TwentseWelle` te Enschede

Overzicht activiteiten afd. Hengelo-Oldenzaal

Zaterdag 24 januari 2015	Excursie: Nieuwjaarsbijeenkomst
Zaterdag 14 februari 2015	Excursie: Het Hulsbeek

Excursie: Het Hulsbeek

Datum : Zaterdag 14 februari 2015
Thema : Frisse neuzenwandeling
Vertrek : 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Middag
Coördinatie : Bert Oude Egbrink (074-2434340)

Dit keer houden we de eerste excursie van het seizoen op het recreatieterrein het Hulsbeek bij Oldenzaal. Op het 230 hectare grote voormalige landgoed van de textielfamilie Gelderman zijn door het IVN Oldenzaal een natuurplek en een

bomenroute uitgezet.

De routes gaan langs de plassen, over de heide, langs de Gammelkerbeek en door de Springertuin bij Erve Hulsbeek. Onderweg zullen we nog een aantal bijzondere bomen tegen komen.

Verzamelpunt voor degenen die rechtstreeks gaan:

De parkeerplaats bij het Erve Hulsbeek (P2) aan de Oude Almloseweg. Hier zullen we omstreeks 13.30 uur vertrekken.

Gaarne dag van tevoren melden dat u rechtstreeks gaat.



**KNNV excursie Holthuis
30-mrt-2013**

Verslag excursie: Ottershagen

Datum : Zondag 07 september 2014
Thema : Vogels
Deelnemers : 11
Leiding : Harry de Jong
Weer : Zon

Met 7 personen vertrokken we naar de Ottershagen. Daar stonden nog eens 4 mensen op ons te wachten. Vanuit de kijkhut hadden we een goed overzicht over de natte plas- en draslanden van de Ottershagen. Heel veel eenden en ganzen en weinig soorten steltlopers. Wel veel kieviten en een enkele Tureluur. Na het gebied goed afkijkend met de telescoop ontdekten we toch nog een aantal in het gras verborgen Watersnippen.



Watersnip

Leuk was de waarneming van twee Bokjes. Vooral herkenbaar aan de kortere snavel dan de Watersnip, geen lichtbruine streep over de kruin en de opvallend brede, lichtbruine rugstrepen. Na een uurtje vertrokken we naar de Bergvennen. Hier hebben we een korte rondwandeling gemaakt (qua afstand, niet wat tijd betreft).

Laurens ontdekte een viertal Kostgangerboleet ,parasiterend op een Aardappelbovist.



Kostgangerboleet



Weinig vogels, des te meer paddenstoelen. We ontdekten hier ook de Drijvende egelskop. De soort staat op de Nederlandse Rode lijst van planten als zeer zeldzaam en sterk afgenomen. Wat later dan gepland keerden we naar Hengelo terug.

Waargenomen soorten

Vogels

Aalscholver	Blauwe Reiger
Bokje	Boomklever
Buizerd	Dodaars
Fitis	Grote Zilverreiger
Holenduif	Houtduif
Kauw	Kievit
Knobbelzwaan	Kokmeeuw
Koolmees	Kuifmees
Meerkoet	Nijlgans
Pimpelmees	Roek
Roodborst	Spreeuw
Tjiftjaf	Tureluur
Vink	Watersnip
Wilde Eend	Witte Kwikstaart
Zilvermeeuw	Zwarte Kraai

Planten & Mossen

Amerikaanse vogelkers	Avondkoekoeksbloem
Blauwe zegge	Borstelgras
Dauwbraam	Dolle kervel
Drijvende egelskop	Duizendblad
Geplooide stokbraam	Gespleten hennepnetel
Gewone dophei	Gewone Vuilboom
Glad vingergras	Glad walstro
Groot nagelkruid	Heggenhuizenknoop
Jeneverbes	Klein kruiskruid
Klein streepzaad	Kleine ooievaarsbek
Kleine veldkers	Kleine zonedauw
Klokjesgentiaan	Kraaihei
Maarts viooltje	Moeraswolfsklauw
Peterseliebraam	Pijpenstrootje
Pilzegge	Springzaadveldkers
Struikhei	Tengere rus
Tormentil	Trekus
Veelstengelige waterbies	Wateraardbei
Zoete haarbraam	

Paddenstoelen

Berijpte russula	Berkenzwam
Bleke franjehoed	Bleke oesterzwam
Botercollybia	Broze russula
Dennenvlamhoed	Echte tonderzwam

Geelwitte russula	Gele aardappelbovist
Gewone Berkenboleet	Gewone fopzwam
Gewone krulzooam	Gewone zwavelkop
Gewoon elfenbankje	Grote bostrechtterzwam
Grote stinkzwam	Kamrussula sp.
Kaneelkleurige melkzwam	Koeienboleet
Kostgangerboleet	Parelamaniet
Rimpelende melkzwam	Roodbruine slanke amaniet
Roodporiehoutzwam	Roze berkenrussula
Schubbige fopzwam	Vaaggeordelde gordijnzwam
Verblekende russula	

Insecten

Atalanta	Azuurwaterjuffer
Bont Zandoogje	Boomblauwtje
Gewone Pantserjuffer	Gewone Vliengoder
Houtpantserjuffer	Kleine Vuurvlinder

Verslag excursie: Haaksbergerveen

Datum	: Zondag 21 september 2014
Thema	: Hoogveen
Deelnemers	: 2
Leiding	: Bert Oude Egbrink
Weer	: Bewolkt

Dit keer hebben we een wandeling gemaakt door het Stobbenveen en het Ammeloeer Venn. Het vertrekpunt was de parkeerplaats aan het eind van de Wennewicksweg. Op de grote plas bij de parkeerplaats ontbraken de vogels maar iets verderop joegen we wel enkele Watersnippen op uit een ondiep plasje in het veen. In de vegetatie zagen we vele hangmatten van de Herfsthangmatspin. Het tegen de Duitse grens aanliggende Stobbenveen bestaat uit fraaie veenputten met veenruggen. De wandeling ging hier over de op de grens liggende veenrug die als dijk functioneert. In de veenputten zagen we Lavendelhei en Kleine veenbes en rood gekleurde veenmossen.



Lavendelhei

Het Pijpenstrootje langs het pad was geïnfecteerd met Moederkoren. Het veen dankt haar naam aan de boomstobben die bij de vervening van het gebied zijn gevonden. Nadat we het Stobbenveen verlaten

hadden, liepen we verder over de grens met bos aan de Nederlandse kant en graslanden en maispercelen aan de Duitse kant. Hier hebben we ook nog even naar mossen en paddenstoelen gekeken. Op de grens staat nog een oude grenspaal uit 1776.

We staken vervolgens de grens over om het aangrenzende Ammeloeer Venn te bezoeken. Dit gebied van ongeveer 70 hectare groot bestaat uit een afwisseling van natte graslanden met poelen, berkenbosjes en veen. Vanaf de weg die om het veen heen loopt, zagen we tientallen Grauwe ganzen grazend in de weilanden of badderend in één van de vele poelen. Bij het Luntener Wald (met grove dennenbos) steken we de grens weer over om terug te keren naar het vertrekpunt. Hier staat ook nog een oude grenspaal uit 1731.

Een lijst met waarnemingen staat hieronder. Hierin staan ook de waarnemingen die ik tijdens de voorbereiding op 12 september 2014 heb gedaan.

Waargenomen soorten

Vogels

blauwe reiger	buizerd
grauwe gans	huiswaluw
Kleine Bonte Specht	koperwiek
tijftjaf	torenvalk
watersnip	witte kwikstaart

Planten & Mossen

fijn laddermos	gewoon muisjesmos
gewoon sikkelsterretje	groot laddermos
hoogveenveenmos	kleine veenbes
lavendelhei	pijpenstrootje
vliegenstrontjesmos	witte snavelbies
zilvermos	

Paddenstoelen

berkenzwam	gele aardappelbovist
gele berkenrussula	heksenboter
pijpenstrootjemoederkoren	roestvlekkzwam
sombere honingzwam	

Overig

bruine kikker

Insecten

atalanta	blauwe glazenmaker
bont zandoogje	brandnetelotje
bruinrode heidelibel	gewone pantserjuffer
herfsthangmatspin	herfstspin
houtpantserjuffer	klein koolwitje
kruispin	landkaartje
maisbrand	roodpootschildwants



Tijftjaf

Verslag excursie: Bentheimerwald

Datum : Zondag 19 oktober 2014
Thema : Paddenstoelen
Deelnemers : 9
Leiding : Wytze Boersma
Weer : Bewolkt

Ondanks de miscommunicatie in "Onder de Loep" waren er 9 personen die belangstelling hadden voor de paddenstoelenexcursie. Het weer van de afgelopen dagen, droog en warm werkte ook niet mee om veel paddenstoelensoorten te vinden. Het was dan ook de warmste 18e oktober sinds 1900. Voor de excursiegangers was het wel aangenaam. We hebben ook weleens meegemaakt dat je, vanwege de kou zulke koude vingers had dat je bijna niets op kon schrijven en dat je door moest lopen om wat warm te worden.

Bij de voorverkenning was het aantal soorten ook maar beperkt. Daarom hebben we besloten om het bos aan de overkant van de weg te onderzoeken. Dit bosperceel is over het algemeen was natter en dus meer kans om wat te vinden. Jammer dat deze percelen ook door de Wilde zwijnen waren ontdekt. Ze hadden hele stukken omgewoeld dat ook niet bevorderlijk is voor de ontwikkeling van het mycelium van de paddenstoelen.



Grote Kale Inktzwam

Al met al hebben we toch nog heel wat soorten genoteerd. Totaal hebben 62 soorten een naam gekregen en slijmzwammen zijn niet op naam gebracht. Natuurlijk moest er wel goed worden gezocht. Zo vonden we aardig wat soorten slijmzwammen. Om deze op naam te brengen laten we graag over aan de specialisten. Wel konden we genieten van hun schoonheid van deze kleine soorten. Zo vonden we o.a. op wat bladeren heel wat witte kleine worstjes op steeltjes. Er werd even gesuggereerd dat het wel eens IJsvingertjes zou kunnen zijn. Helaas zien deze er anders uit. Ook opvallend was de groeiplek van een Grote parasolzwam. Deze stond midden in het bos. Normaal vind je deze soort in de berm langs de wegen of in de weilanden. Omdat deze soort vanaf

het pad goed zichtbaar is, zijn we er naar toe gelopen. Vlak in de buurt vonden we Blauwplaatstaalsteeltje. Deze donkerblauw gekleurde Entoloma was voor mij de mooiste vondst van de dag en staat te boek als weinig algemeen. Jammer dat de soort bij het fotograferen is verongelukt.

Voor Laurens was de vondst van de dag de Varenmycena. Deze kleine wit doorzichtige soort met zijn oranje-roze randjes groeit op oude bladeren van varens. Jammer dat er geen foto van gemaakt is. (toch wel).



Varenmycena

Wat ook een zeldzame soort is, is de Tweekleurige korstzwam die we vonden. De ervaring is dat deze soort regelmatig wordt gevonden en niet zo zeldzaam is als wordt aangenomen. Mogelijk moet deze vaker microscopisch worden onderzocht.

Een andere zeer kleine witte paddenstoel is de Witte taailing. De lamellen van deze soort zijn niet sterk ontwikkeld. Wij vonden deze op een steeltje van een beukenblad. In de categorie, hkptjes (hele kleine paddenstoeltjes) vonden we het Genaveld sapbekertje. Ook hier geldt dat microscopisch onderzoek zekerheid moet geven.

Naast al deze paddenstoelen zagen we op de bospaden vele Bosmestkevers lopen.



Bosmestkever

Door het warme najaarsweer is de bloeitijd van sommige planten verlengd. Zo zagen we Bosveldkers, Dag koekoeksbloem, Bleekgele droogbloem, Bezemkruid, Muursla en Echte duizendguldenkruid nog, of alweer in bloei staan.

Omdat dit de laatste excursie van het seizoen 2014 was, hebben we na afloop, onder genot van een kop koffie nog even nagepraat in het restaurant van het kuuroord.

Ondanks het droge en warme weer van de afgelopen dagen was het een geslaagde excursie. Bij deze bedanken we Joop en Laurens voor de begeleiding.

Waargenomen soorten

Vogels

Boomklever	Boomkruiper
Buizerd	Gaai
Houtduif	Kauw
Koolmees	Pimpelmees
Roodborst	Torenvalk
Vink	Witte Kwikstaart
Zwarte Kraai	

Paddenstoelen

Amethistzwam	Asgrauwe koraalzwam
Berijpte russula	Blauwplaatstaalsteeltje
Botercollybia	Dennenvlamhoed
Doolhofzwam	Eikenbladzwammetje sp.
Eikenbloedzwam	Eikhaas
Fopelfenbankje	Geelbruine plaatjeshoutzwam
Geelbruine spleetvezelkop	Geelwitte russula
Gele aardappelbovist	Gele korstzwam
Gele stekelzwam	Genaveld sapbekertje
Geweizwam	Gewone glimmerinktzwam
Gewone hertenzwam	Gewone krulzoom
Gewone zwavelkop	Gewoon elfenbankje
Gewoon elfenschermpje	Gewoon ijsvingertje
Gewoon meniezwammetje	Grijsgroene melkzwam
Grijze buisjeszwam	Grote kale inktzwam
Grote molenaar	Grote parasolzwam
Halmruitertje	Heksenschermpje
Kastanjeboleet	Kleverig koraalzwammetje
Langsteelfranjehoed	Narcisridderzwam
Nevelzwam	Oranjegeel trechttertje
Paarse knoopzwam	Papilmycena
Parelamaniet	Parelstufzwam
Plooirokje	Prachtvlamhoed
Rimpelende melkzwam	Roestbruine kogelzwam
Scherpe schelpzwam	Spekzwoerdzwam
Stekeltrilzwam	Tweekleurige korstzwam
Tweekleurige vaalhoed	Varenmycena
Vliegenzwam	Waaierkorstzwam
Waaiertje	Wit oorzwammetje
Witte bultzwam	Witte satijnvezelkop
Witte taailing	

Insecten

Bosmestkever



Hertenzwam



Aanvulling verslag excursie Silberberg en Lengerich

In de Onder de Loep van september 2014 stond een verslag van de excursie naar de kalkgraslanden op de Silberberg en de oude kalkgroeve bij Lengerich op 8 juni 2014. Het verslag en de lijst met waarnemingen is gemaakt door Bernard Wanders en door mij van enkele aanvullingen voorzien. In het verslag wordt melding gemaakt van het ontbreken van Koppies bij het kalkmoeras. Dit moet Knopbies zijn. Misschien heeft de automatische spellingscontrole voor deze grappige verschrijving gezorgd.

EEN GROEN MONUMENT IN KLEIN DRIENE



Händelstraat

Tijdens een lezing over bomen werd ons gevraagd wat wij wisten van het bestaan van een arboretum in Klein Driene. Ja, we hadden er van gehoord en we wisten dat er een aantal bijzondere bomen stonden, maar meer was ons ook niet bekend. Onze interesse was wel gewekt en daarom, via telefoon en email, een speurtocht gestart naar de plannen en beschrijvingen van dit arboretum. Het meest concreet waren een beschrijving die in 1991 opgesteld werd door aannemersbedrijf Dura Vermeer en een door Oversticht. (zie literatuurlijst).

De speurtocht leverde geen beplantingsplannen op waarna we de keuze gemaakt hebben voor een tweesporenbeleid. We blijven met hulp van de Wijkraad, Gemeentelijke Monumentencommissie, gemeente en Welbions zoeken naar de plannen maar gaan ook het huidige bestand aan bomen en struiken in kaart brengen. Hieraan gerelateerd geven we via excursies en lezingen ook informatie over het groen in deze wederopbouwwijk. In dit artikel geven we een beeld van deze werkzaamheden en sluiten af met een (voorlopige) conclusie over het wel of niet aanwezig zijn van een arboretum en voorstellen voor de toekomst.

Doordat de wederopbouw het centrale thema van de monumentendag 2013 in Hengelo was, kwam ook ons onderzoek, dat we als leden van de KNNV afdeling Hengelo-Oldenzaal uitvoeren, volop in de publiciteit. De excursies tijdens de monumentendag werden goed bezocht.

Afbakening grondgebied

Het gebied dat we inventariseren, wordt begrensd door de Oldenzaalsestraat, Jozef Haydenlaan, spoorlijn Hengelo-Oldenzaal en sportvelden BWO/Kwekerij Kuipers. Van dit gebied hebben we de gemeente Hengelo gedetailleerde kaarten gekregen waarop de bomen van zowel gemeente als Welbions ingetekend zijn. Op de bijbehorende lijsten staan ook de namen van de bomen en het plantjaar.

Groen in de wederopbouwwijk

In het rapport van het Oversticht staat dit als volgt geformuleerd: "Wederopbouw wijken worden gekenmerkt door de toepassing van veel groen, zowel in de vorm van gras en lage beplanting als in bomen en struiken. Het groen heeft voor een groot deel een openbaar karakter en vormde de ontmoetingsplaats voor de bewoners van de wijk."

Een groenvisie die nu niet zou misstaan!



Mozartlaan en Hazenveld

Naast de kleine plantsoenen in de hofjes en tussen de flats zijn de drie groene assen heel kenmerkend. De eerste is de Schubertstraat met zijn brede groenstrook met daarop de schijnacacia's (*Robinia pseudoacacia*). Vervolgens het laatste deel van de Mozartlaan dat begint met het Hazenveld en verderop een aantal flinke groenstroken. Beide straten komen uit op de Händelstraat met groenstroken en veel bomen..

Deze drie hoofdstroken worden gekenmerkt door grote bomen. Het gebruik van groot uitgroeiende bomen is niet beperkt gebleven tot deze stroken. Ook tussen flats en langs straten staan nu forse en mooi uitgegroeide bomen.

In de hofjes is vooral gekozen voor kleinere bomen die in het voorjaar bloeien en een grote variatie aan struiken.

Al met al veel kleur en goed voor de bijen.

Bij de aanleg was er niet alleen een visie op groen in de nieuwe wijk maar er is ook gekozen voor grote diversiteit aan struiken en bomen.

Arboretum en Inventarisatie

Een beknopte definitie van een arboretum is een verzameling van houtige gewassen (bomen en struiken). Voor de inventarisatie was het nodig een goed beeld te krijgen van de aanwezige bomen en struiken. In 2013 zijn we gestart met de bomen. Volgens de gegevens zijn er 400 bomen (270 gemeente en 130 Welbions). Dit zijn 85 soorten en cultivars.

Tot en met april 2014 hebben we 80% van het bestand bekeken. Het resultaat is dat er meer bomen zijn en ook meer soorten en cultivars. We komen nu op 100 verschillende soorten en cultivars.

Hierbij zijn nog niet de soorten gerekend die recent door de gemeente en Welbions zijn aangeplant.

Van een aantal cultivars van *Prunus* (sier-kersen) en *Malus* (sier-appels) is de naam op de lijst niet correct. Een goede observatie van de bloemen, bladeren en vruchten zal (hopelijk) de goede naam alsnog opleveren.

Tijdens de rondgang hebben we geconstateerd dat er een veelheid aan, soms bijzondere, struiken staat. We gaan niet alles inventariseren maar zullen een lijst aanleveren van de bijzondere struiken.

Verspreid over de wijk staan nog veel bomen die rond 1956 zijn geplant. Een deel hiervan is opgenomen in de gemeentelijke lijst van bijzondere bomen.

Van de bomen, die er stonden voor de bouw van de bouw, zijn er niet veel meer over. De belangrijkste is de zomereik in de Lentohof. De heer G. Welberg heeft ons interessante informatie over oorsprong van deze boom, die mogelijk wel 150 jaar oud is, gegeven.



Zomereik Lentohof

Van veel bomen en struiken maken we foto's, die ook gebruikt kunnen worden bij verdere activiteiten rond het arboretum.

Is er een arboretum?

Bij de aanleg van Klein Driene waren drie partijen betrokken: de gemeente en twee bouwverenigingen. In Klein Driene sluit het groen in het gemeentelijk deel naadloos aan op dat van de woningbouwverenigingen. Het moet haast wel dat de drie partijen gezamenlijk een landschapsarchitect hebben aangetrokken, die dit totaalplan heeft gemaakt.

De initiatiefnemers hebben in het eisenpakket ook een educatief element meegenomen namelijk een uitgebreid assortiment bomen en struiken. Het arboretum Poort Bulten, ontworpen door L. Springer, was hierbij wellicht een inspiratiebron.

De tuinarchitect moest naast een groenvisie ook grote kennis van het assortiment hebben.

Waarschijnlijk is de uitvoering gecoördineerd door de gemeentelijke plantsoenendienst, die toen onder leiding stond van de heer Geertshuis.

Op basis van huidige inventarisatie kunnen we gerust stellen dat er op een relatief klein gebied een grote diversiteit aan struiken en bomen aanwezig is.

Het is geen officieel arboretum maar de term biedt wel genoeg uitdaging om tot een stadsarboretum Klein Driene te komen, waarbij de diversiteit van het assortiment een van bepalende factoren blijft!



Voorjaar met bloeiende struiken

Hoe nu verder?

Wij gaan door met de inventarisatie en zullen de resultaten vastleggen in een verslag.

In dit verslag doen we ook een aantal aanbevelingen, die we tijdens de wijkbijeenkomst in maart 2014 ook al toegelicht hebben.

Aanbevelingen:

- de wijk Klein Driene is bezig met een renovatieprogramma waarbij de woningen aangepast worden aan de huidige en toekomstige eisen. Hierbij past de groenvisie uit de wederopbouw. Een landschapsarchitect zou, hierop voortbordurend, een toekomstplan moeten maken, waarin ook de diversiteit aan bomen en struiken gehandhaafd blijft.
- In de tussentijd moet er bij nieuwbouwplannen van Welbions en Twinta vanuit de groenvisie gehandeld worden.
- de groenvisie met arboretum vraagt ook groen dat men kan aanraken. Het (snoei-)beheer moet hierop aangepast worden.
- Met name een deel van de kleinere bomen heeft een beperkte levensduur. Een aantal is intussen al vervangen. Bij de vervanging moeten soorten terugkomen die passen in het oorspronkelijke ontwerp.
- het educatieve element heeft in de beginfase weinig aandacht gehad. Samen met de Wijkraad en anderen willen we hiervoor een plan maken. De gedachten gaan uit naar een informatiebrochure en een App waarmee met zelf de bomen en struiken kan ontdekken.
- Bedenk een pakkende naam en logo.

De eerder genoemde organisaties zullen hiervoor een plan van aanpak moeten opstellen.

Wij willen hieraan graag een bijdrage leveren.

Jan Zwienenberg & Gerrit Haverkamp

Het begin van het einde van salamanders?

De vuursalamander is een prachtige zwart-gele salamander, die in ons land alleen in Zuid-Limburgse bronbossen voorkomt. Door een nieuw ontdekte, mogelijk exotische schimmel is de vuursalamander in Nederland nagenoeg uitgestorven. De schimmel heet *Batrachochytrium salamandrivorans* (salamandrivorans betekent salamander-etende) en veroorzaakt de ziekte chytridiomycose.

In 2008 werden dode vuursalamanders gevonden, op zich niet bijzonder, want ook vuursalamanders hebben niet het eeuwige leven. Twee jaar later meldden waarnemers echter wel heel veel dode dieren, en tegelijkertijd zagen ze nauwelijks nog levende dieren. Langdurig en intensief onderzoek bracht in 2013 aan het licht dat het een nieuwe schimmel is. Waar deze vandaan komt en hoe die hier is gekomen, is nog onduidelijk. Wel duidelijk is, dat de schimmel nu ook slachtoffers over de grens maakt. In België zijn recent twee gevallen ontdekt en ook daar zijn massaal dode vuursalamanders gevonden.

Of deze schimmel ook gevaarlijk is voor andere amfibieën is nog onderdeel van lopend onderzoek, maar dat is zeker niet onwaarschijnlijk. Als de schimmel zich verder verspreidt, kan dit dus desastreuze consequenties hebben voor salamanders in Europa, en mogelijk zelfs wereldwijd.

Als natuurliefhebber maak je waarschijnlijk graag lange wandelingen door ongerepte natuurgebieden. Op deze manier kun je op twee manieren bijdragen aan *B. salamandrivorans*. Aan de ene kant kun je het verspreiden van de ene naar de andere locatie, aan de andere kant ben je de essentiële “ogen in het veld” om opvallende amfibieënsterfte op te merken en door te geven. Wandelingen, vakanties en bijzondere vondsten worden tegenwoordig veelvuldig gedeeld op de sociale media. Zie je dat iemand melding maakt van dode amfibieën, vraag dan of ze contact met RAVON opnemen!

Wil je voorkomen dat je deze, en misschien ook wel andere, ziekteverwekkers meeneemt naar het volgende wandel- of fietsgebied, zorg er dan voor dat je schoenen of fietsbanden goed gedroogd zijn voor je verder gaat. Laat ze het liefst een nacht staan, zonder modder, zodat ook het profiel goed kan drogen. Ga niet onnodig van de paden af, minimaliseer het gebruik van een schepnetje en laat ook dat goed drogen voor je naar de volgende plek gaat.

RAVON is de kennisorganisatie voor reptielen, amfibieën en vissen.

Meer informatie is te vinden op www.ravon.nl en www.sosvuursalamander.nl.

Contact opnemen kan via a.spitzen@ravon.nl (Annemarieke Spitzen), via facebook (RAVON) of via twitter (@RAVON).

Illustratie: Jelger Herder



“De vuursalamander; die wil je toch niet kwijt!”

Afgelopen jaar hebben we rond de bomen de nodige activiteiten uitgevoerd. Hieronder een verslag op hoofdlijnen.

Klein Driene

De inventarisatie vordert. We hopen die komend jaar af te ronden. Naast een excursie hebben we recent twee wandelingen gehouden voor de vrijwilligers van de Rafaëlkerk.

Een kort artikeltje over de bomen rond deze kerk komt in het komende blad van de gezamenlijk parochies in Hengelo.

Bij de nieuwbouw in deze wijk worden door Welbions ook weer bomen geplant. Wij hebben hiervoor een voorstel gedaan dat door Welbions is overgenomen waardoor er weer mooie nieuwe soorten zijn bijgekomen.

Klein Driene is een zogenaamde wederopbouwwijk, die een monumentale status heeft. De redactie van het blad Hengelo Toen & NU heeft ons gevraagd over het groen in deze wijk te schrijven. Dit artikel treft u ook aan in deze uitgave van Onder de Loep.

Het "arboretum" in de wijk moet ook voor de bewoners van de wijk en Hengelo toegankelijk gemaakt worden. Hiervoor hebben we bij de provincie Overijssel een subsidie aangevraagd. Deze aanvraag is gehonoreerd met een bedrag van € 3000,00 waarvoor we een App en een informatieboekje gaan maken. Een en ander moet eind 2015 gerealiseerd zijn. In een volgende uitgave komen we zeker op terug.

Verkiezing mooiste boom van Hengelo

Een leuk initiatief van de Hengelose redactie van Twentsche Courant–Tubantia, die natuurlijk veel publiciteit kreeg. We hebben twee fietsexcursies gehouden waarvan de tweede met veel deelnemers. Met een sliert van 26 fietsers zijn we toen door het centrum en het zuidelijk deel van Hengelo gefietst. Een boeiende en instructieve activiteit met zeer geïnteresseerde deelnemers.



Lezers van de krant konden hun voorkeursstem uitbrengen. Uiteindelijk ging de roze-gerande bruine beuk (*Fagus sylvatica* 'Purpurea Tricolor') op het dr. Kuypersplein met de eer strijken. Een uitgebreide beschrijving van deze mooie boom komt in een volgende Onder de Loep.

Bomensnoei.

Over de uitvoering hiervan verschilden we van mening met de betrokken gemeenteambtenaren. Mede op initiatief van de nieuwe wethouder, M. Elferink, heeft een onafhankelijke deskundige boomkweker een onderzoek ingesteld. Zijn rapport bevestigde ons standpunt. De gemeente gaat de snoeipraktijk nu aanpassen en zal ook beter voorlichting gaan geven aan de betrokken wijkbewoners.

Wij zijn blij dat het op deze manier is opgelost.

Bomen langs de Tuindorpvijver.

We helpen IVN met bomenexcursies in Hengelo. Een van de excursies ging langs de Tuindorpvijver. Samen met het IVN hebben we al eens een brief geschreven naar het College van B. en W. en de bomencommissie om alle bomen rond de vijver op te nemen op de monumentale bomenlijst. Dit verzoek is nog steeds in behandeling.

Afgelopen tijd zijn er al enige bomen vervangen. Over de keuze van de soorten zijn we niet zo tevreden omdat ze niet echt bijzonder zijn en niet behoren tot de echte Springer-soorten.

We gaan er namelijk vanuit dat de vermaarde tuin- en landschapsarchitect Leonard Springer nauw betrokken is geweest bij het ontwerp. We gaan de besturen van IVN en KNNV voorstellen om een brief te schrijven naar het College van B. en W. om het oorspronkelijk ontwerp weer als uitgangspunt te nemen.

Gerrit Haverkamp & Jan Zwieneberg

Wasplaten langs de Europalaan

Ik ben werkzaam in het Stadskantoor op het industrieterrein Westermaat in Hengelo. Op weg naar kantoor fiets ik ook langs de Europalaan. Langs deze weg liggen brede grasbermen. Vorig jaar herfst viel mij de aanwezigheid van kleine witte paddenstoelen in de berm op. Toen ik van de fiets stapte om de paddenstoelen wat beter te bekijken, bleek het om wasplaten te gaan, te weten het Sneeuwzwammetje. Dit jaar zag ik in de berm aan de andere kant van de weg ook nog kleine rode paddenstoelen. Ook hier ging het om wasplaten te weten het Gewone vuurzwammetje. Beide soorten wasplaten zijn niet zeldzaam maar wel mooi om te zien.

Ik herinnerde mij in een Wetenschappelijke mededeling van de KNNV over paddenstoelen gelezen te hebben dat het Weusthag in het verleden bekend stond om zijn wasplaten. Bij het nalezen van de mededeling bleek dat de paddenstoelenkenner Schweers in een in 1949 verschenen artikel het Weusthag als voorbeeld noemde van een zogenaamde Hygrophorusweide, een laaggelegen venig grasland rijk aan wasplaten. In de mededeling werd ook aangegeven dat van deze mycologische rijkdom niets meer over is.

De Europalaan loopt langs het huidige Weusthagpark. Zou er toch nog iets van de mycologische rijkdom terug gekomen zijn. De bermen zijn er blijkbaar geschikt voor. De bermen waarin de paddenstoelen staan, hebben een schraal karakter doordat deze twee keer per jaar gemaaid worden waarna het maaisel wordt afgevoerd. De aanleg en het onderhoud van ondergrondse kabels en leidingen kunnen wel een bedreiging vormen. Laten we voorlopig maar van de hier aanwezige wasplaten en andere paddenstoelen genieten.

Literatuur: Th. Kuyper (redactie) : Paddestoelen en natuurbeheer, Wetenschappelijke Mededeling nummer 212, 1994

Bert Oude Egbrink



Gewoon vuurzwammetje